

Eskişehir halk pazarlarında satılan bazı tıbbi-aromatik bitkiler ve kullanım alanları

Some medicinal-aromatic plants sold in Eskişehir folk bazaars and usage areas

Seydi Ahmet KAVAKLI*, Özgür KAYA, Emin UĞURLU

Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Bursa, Türkiye.

Sorumlu yazar:
Seydi Ahmet KAVAKLI

E-mail:
seydiahmet.kavakli@btu.edu.tr

Gönderim Tarihi:
02/06/2020

Kabul Tarihi:
22/06/2020

Bu makaleye atıf vermek için:
Kavaklı, S. A., Kaya, Ö., UĞURLU, E. 2020. Eskişehir halk pazarlarında satılan bazı tıbbi-aromatik bitkiler ve kullanım alanları. Ağaç ve Orman, 1(1), 1-11.

Özet

Eskişehir il merkezi halk pazarlarında satılan tıbbi-aromatik bitkilerin kullanım alanlarını belirlemek amacıyla 9 halk pazarı ziyaret edilerek 42 satıcı ile görüşülmüştür. Görüşmeler sonucunda 26 familyaya ait 40 taksonun 50 farklı kullanım alanı olduğu belirlenmiştir. En çok taksa içeren familya 5 (% 12) taksa ile Lamiaceae'dir. Onu sırasıyla 4 (% 10) taksa ile Apiaceae ve Rosaceae, 2 (% 5) taksa ile Brassicaceae, Fabaceae, Lauraceae ve Zingiberaceae familyaları takip etmektedir. Taksaların çiğ (%43), demleme (%19), pişirilerek (%13), toz (%13), kaynatma (%6), pekmez (%4) ve yağ (%2) şeklinde tüketildiği ortaya konmuştur. Taksaların kullanılan kısımları ise yaprak (%35), meyve (%28), sap (%11), tohum (%11), kök (%7), çiçek (%6) ve kabuk (%2)' tur. Bitkilerin kullanım alanlarının yanı sıra, kullanım şekilleri, kullanılan kısımları ve yöresel isimleri elde edilerek, bilimsel kaynaklar ile karşılaştırılmış ve çizelge halinde verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk pazarları, tıbbi-aromatik bitkiler, taksa, tüketim tercihleri.

Abstract

In order to determine the usage areas of medicinal and aromatic plants sold in the public markets of Eskişehir city center, 9 public markets were visited and 42 vendors were interviewed. As a result of the interviews, 40 taxa belonging to 26 families were determined to have 50 different usage areas. The family containing the most taxa is Lamiaceae with 5 (12%) taxa. It is followed by Apiaceae and Rosaceae with 4 (10%) taxa, Brassicaceae, Fabaceae, Lauraceae and Zingiberaceae families with 2 (5%) taxa, respectively. It has been demonstrated that taxa are consumed as raw (43%), infusion (19%), cooking (13%), powder (13%), decoction (6%), molasses (4%) and oil (2%). The usage parts of taxa are leaf (35%), fruit (28%), stem (11%), seed (11%), root (7%), inflorescence (6%) and bark (2%). In addition to the usage areas of the plants, their usage patterns, used parts and local names were obtained, compared with scientific sources and presented in tables.

Keywords: Folk bazaars, medicinal-aromatic plants, taxa, consumption preferences.

1. Giriş

Dünya üzerinde 750.000 – 1.000.000 civarında bitki olduğu tahmin edilmektedir (Stace, 1991). Kew'de bulunan kraliyet botanik bahçesinin 2016 yılında yayınlamış olduğu raporda yaklaşık 390 bin 900 bitki türü olduğu ve sadece 2015 yılında 2 bin 34 yeni türün bilim dünyasına kazandırıldığı rapor edilmiştir (Kew, 2016) ve her geçen gün bu sayı artmaktadır.

Tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin sayısı, antik çağlardan beri artış göstermektedir. Mezopotamya uygarlığının bulunduğu dönemde tüketilen bitkisel drogların sayısı 250 civarındayken Grekler döneminde bu sayı 600 civarına çıkmıştır (Saber, 1982). Arap-Fars uygarlığı dönemine gelindiğinde ise bitkisel drogların sayısı yaklaşık 4.000'dir (Levey, 1973). 19. Yüzyılın başlarına gelindiğinde ise bu sayı

13.000 civarına ulaşmıştır (Dragendorff, 1898). 19. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün hazırlamış olduğu bir araştırmaya göre bu sayı 20.000'e ulaşmıştır (Penso, 1983) ve gün geçtikçe yeni kayıtlar bilim dünyasına kazandırılmaktadır.

Günümüzde tıbbi-aromatik bitkilerin kullanım alanlarını belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmaya devam etmektedir (Ertuğ, 2004; Şenol vd., 2005; Bağdat, 2006; Doğanoglu vd., 2006; Toroğlu ve Çenet, 2006; Kadioğlu vd., 2008; Koyuncu vd., 2008; Uğurlu ve Seçmen, 2008; Savran vd., 2009; Çoban ve Patır, 2010; Deniz vd., 2010; Doğan ve Bağcı, 2011; Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011; Tulukcu ve Sağdıç, 2011; Altay ve Karahan, 2012; Polat vd., 2012; Çırak ve Kurt, 2014;

Korkmaz, 2014; Güler vd., 2015; Bağcı, 2016; Göktaş ve Gıdık, 2019).

Tıbbi-aromatik bitkilerin kullanım alanlarını belirlemeye yönelik halk pazarlarında yapılan çalışmalara bakıldığında, sayının az olduğunun ancak zamanla arttığı görülmektedir (Altay ve Çelik, 2011; Altay vd., 2015; Aksoy vd., 2016; Kocabaş ve Gedik, 2016; Aladı vd., 2019; Özvatan vd., 2020).

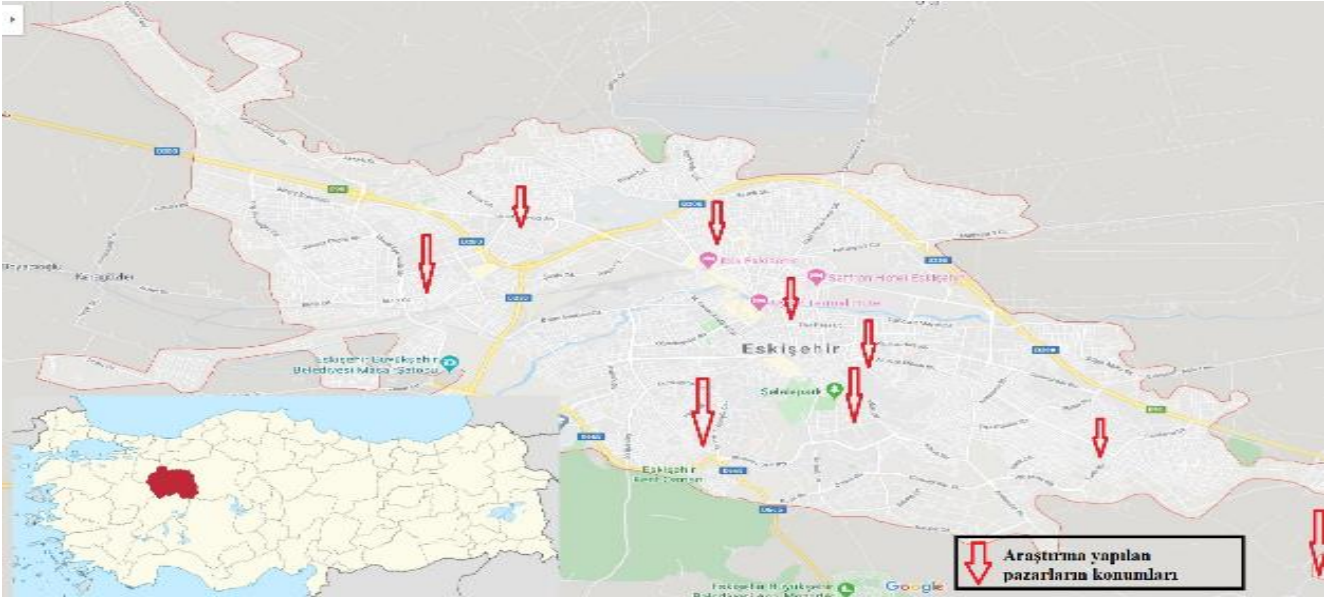
Bitkiler geçmişte ve günümüzde gıda, boyar madde, baharat, ilaç, büyü, zehir vb. birçok kullanım alanına sahiptir (Baytop, 1984). Geçmişte tıbbi-aromatik bitkilerin temini için kullanılabilir mekanlar sınırlı iken günümüzde pazar, aktar, alışveriş merkezi vb. birçok yerden kolaylıkla temin edilebilmektedir. Taze ürün bulunabilmesi, ürün çeşitliliğinin fazla olması, birden çok satıcıyı aynı yerde bulabilme, Türk halkının adet, gelenek ve göreneklerinde büyük yeri olması vb. nedenlerden dolayı pazarlar, bu temin yerlerinin başında gelmektedir.

Tarihi MÖ. 3000'li yıllara kadar dayandığı düşünülen pazarlar (Pourjafar vd., 2014) Türk halkının kültüründe de büyük bir yere ve öneme sahiptir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de alışveriş için en çok tercih edilen mekanlardır (Özudoğru ve Ar, 2018). Pazar kelimesi Farsça kökenli olup, V-VI. yüzyılda dilimize geçmiştir (Baykara, 2001). Pazarlar, alıcı ve satıcıların bir araya gelmesini sağlayan alışveriş mekanlarıdır (Koday ve Çelikoğlu, 2011).

Çok sayıda satıcı ve alıcının iletişim halinde bulunması, Türk halkının adet, gelenek ve göreneklerinde büyük yeri olması ve bitkilerin kullanım alanlarının belirlenmesinde büyük öneme sahip olması gibi nedenlerden dolayı pazarlar araştırma alanı olarak seçilmiştir. Yapılan literatür araştırmalarında Eskişehir il merkezinde pazarlarında benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırmanın materyalini Eskişehir il merkezindeki pazarlarda satılan ve tıbbi-aromatik amaçla kullanılan bitkiler oluşturmaktadır. Satılan bitkilerin kullanım alanlarını belirlemek amacıyla Eskişehir il merkezinde farklı bölgelerde kurulan 9 semt pazarına (Bahçelievler, Çamlıca, Çankaya, Emek, Gökmeydan, Kurtuluş, Sultandere, Şirintepe ve Yenikent) gidilerek toplam 42 satıcı ile yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır (Şekil 1). Satıcılar birden çok pazarda satış yapmasına rağmen her satıcı ile yalnız 1 defa görüşülmüştür. Görüşmeler sonucunda bitkilerin kullanım alanları, kullanım şekilleri, kullanılan kısımları ve yöresel isimleri elde edilerek, bilimsel kaynaklar ile karşılaştırmaları yapılmış ve çizelge halinde verilmiştir. Araştırma süresince Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Davis, 1965-1985; Davis vd., 1988; Güner vd., 2000) adlı eserden faydalanılmıştır. Bunlara ek olarak satıcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumları, tıbbi-aromatik bitkiler konusunda eğitim alıp almadıkları, ürünlerinin nereden temin ettikleri, ürün satışının mevsimsel değişimi ve müşteri yaş aralıkları bilgileri elde edilerek çizelge halinde verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma alanları, Eskişehir.

3. Bulgular

Araştırma ile Eskişehir il merkezinde satış yapan pazarlarda 26 familyaya ait 40 taksanın 50 farklı kullanım alanı olduğu belirlenmiştir. Bitkiler ağırlıklı olarak antiseptik, kilo verdirici, ağrı giderici, gaz söktürücü, baharat, tansiyon düzenleyici, şeker düzenleyici, kolesterol düşürücü, sindirim sistemini düzenleyici, kuvvet verici ve mide bulantısı giderici olarak kullanılmaktadır (Çizelge 1). Kullanım alanları

belirlenen taksalar çiğ, demleme, pişirilerek, toz, kaynatma, pekmez ve yağ şeklinde tüketilmektedir. Taksaların yaprak, meyve, sap, tohum, kök, çiçek ve kabuk kısımları kullanılmaktadır.

Bitkiler ile ilgili toplanan bilgilerin yanı sıra satıcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumları, tıbbi-aromatik bitkiler konusunda eğitim alıp almadıkları, ürünlerinin nereden temin ettikleri, ürün satışının mevsimsel değişimi ve müşteri yaş aralıkları bilgileri elde edilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Çizelge 1. Taksonların kullanım bilgileri ve karşılaştırılması.

Araştırmadan elde edilen bilgiler					Baytop (1984)' a göre			
Yöresel isimleri	Bilimsel isimleri	Familya	Kullanım kısımları	Kullanım şekli	Kullanım alanları	Kullanım alanları	Kullanım kısımları	Kullanım şekli
Dereotu	<i>Anethum graveolens</i> L.	<i>Apiaceae</i>	Yaprak	Çiğ	Diyabet hastalığına iyi gelir, ağız kokusunu giderir.	Hazmettirici ve gaz söktürücüdür.	Meyve - Yaprak	Çiğ - İnfusyon
Kereviz	<i>Apium graveolens</i> L.	<i>Apiaceae</i>	Kök - Sap - Yaprak	Piştirilerek	Kilo vermeye yardımcıdır, toksinleri atar.	İdrar artırıcıdır, gaz söktürücüdür, adet söktürücüdür, uyarıcıdır.	Meyve - Kök - Yapraklı dallar	İnfusyon
Maydanoz	<i>Petroselinum crispum</i> Miller	<i>Apiaceae</i>	Yaprak - Sap	Çiğ - Kaynatılarak	Böbrekleri temizler, karaciğeri temizler, idrar yollarının temizlenmesine yardımcı olur, sindirim rahatsızlıklarını dindirir, ağız kokusunu giderir.	İdrar artırıcıdır, baharat, adet söktürücü özelliklere sahiptir.	Tohum - Kök - Yaprak	İnfusyon - Çiğ
Kimyon	<i>Cuminum cyminum</i> L.	<i>Apiaceae</i>	Meyve	Toz	Sindirimi düzenler, baharat olarak kullanılır, diyabete iyi gelir, bronşite iyi gelir.	Terletici, uyarıcıdır, midevi sorunlarda kullanılır, gaz söktürücüdür, idrar söktürücü etkilere sahiptir.	Meyve	İnfusyon - Dekoksiyon
Hurma	<i>Phoenix dactylifera</i>	<i>Arecaceae</i>	Meyve	Çiğ	Bağışıklık sistemine iyi gelir, enerji verir, sindirim sistemine faydalıdır, tansiyona iyi gelir.	Cinsel gücü artırıcıdır, göğüs yumuşatıcıdır ve kuvvet verici özelliklere sahiptir.	Meyve	Çiğ - deoksiyon
Marul	<i>Lactuca sativa</i> L.	<i>Asteraceae</i>	Yaprak	Çiğ	Vitamin deposudur, kilo vermeye yardımcı olur.	Anne sütünü artırır, baş ağrısını keser, uyuşturucudur, cinsel isteği artırır, yatıştırıcıdır, hafif müshil ve idrar artırıcı etkilere sahiptir.	Yaprak - Tohum - Kurutulmuş süt	Çiğ - Hap

Çizelge 1. Taksonların kullanım bilgileri ve karşılaştırılması (Devamı).

Roka	<i>Eruca sativa</i> Miller	<i>Brassicaceae</i>	Yaprak - Sap	Çiğ	Kolesterolü düşürür, karaciğeri temizler.	Kuvvet verir, öksürüğü keser, uyarıcıdır.	Yaprak - Tohum	Çiğ
Tere (Suteresi)	<i>Lepidium sativum</i> L.	<i>Brassicaceae</i>	Yaprak - Sap	Çiğ	İdrar söktürür, böbreklere ve karaciğere iyi gelir.	İştah açar, vitamindir, kuvvet verir, idrar artırıcıdır.	Çiçekli dalları	Çiğ - Sıkılarak
Fındık	<i>Corylus avellana</i> L.	<i>Corylaceae</i>	Meyve	Çiğ	Enerji deposudur, kalbe iyi gelir, kolestrole iyi gelir, kuvvet verir.	Cinsel kuvveti artırır ve enerji verir.	Meyve - Yaprak	Kurutarak - Macun - Çiğ
Kabak çekirdeği	<i>Cucurbita</i> sp.	<i>Cucurbitaceae</i>	Tohum	Çiğ	Kalp sağlığını korur, kilo vermede yardımcıdır, çerezdir.	Kurt ve şerit gibi canlıları düşürme etkisi vardır.	Tohum	Çiğ - Macun
Roka	<i>Eruca sativa</i> Miller	<i>Brassicaceae</i>	Yaprak - Sap	Çiğ	Kolesterolü düşürür, karaciğeri temizler.	Kuvvet verir, öksürüğü keser, uyarıcıdır.	Yaprak - Tohum	Çiğ
Tere (Suteresi)	<i>Lepidium sativum</i> L.	<i>Brassicaceae</i>	Yaprak - Sap	Çiğ	İdrar söktürür, böbreklere iyi gelir, karaciğere iyi gelir.	İştah açar, vitamin takviyesidir, kuvvet verir, idrar artırıcıdır.	Çiçekli dalları	Çiğ - Sıkılarak
Fındık	<i>Corylus avellana</i> L.	<i>Corylaceae</i>	Meyve	Çiğ	Enerji deposudur, kolestrole ve kalbe iyi gelir, kuvvet verir.	Cinsel kuvveti artırır ve enerji verir.	Meyve - Yaprak	Kurutarak - Macun - Çiğ
Kabak çekirdeği	<i>Cucurbita</i> sp.	<i>Cucurbitaceae</i>	Tohum	Çiğ	Kalp sağlığını korur, kilo vermede yardımcıdır, çerezdir.	Kurt ve şerit gibi canlıları düşürme etkisi vardır.	Tohum	Çiğ - Macun
İğde	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	<i>Elaeagnaceae</i>	Meyve	Çiğ - Pekmez	İshali geçirir, öksürüğe iyi gelir, sindirimi kolaylaştırır.	Ateş düşürücü ve idrarı artırıcı etkileri vardır.	Çiçek - Yaprakları	İnfüzyon
Açlık otu	<i>Folliculi sennae</i> Lat.	<i>Fabaceae</i>	Yaprak	Demleme	Tokluk hissi verir, zayıflatır, kabızlığa iyi gelir.	-	-	-
Keçiboynuzu	<i>Ceratoniasiliqua</i> L.	<i>Fabaceae</i>	Tohum - Meyve	Çiğ - Pekmez	Enerji deposudur, öksürük ve balgama iyi gelir.	Çocuklarda ishale tedavi amacıyla kullanılır, müshildir, idrar artırıcıdır.	Meyve	Dekoksion - Çiğ

Çizelge 1. Taksonların kullanım bilgileri ve karşılaştırılması (Devamı).

Kestane	<i>Castanea sativa</i> Miller	<i>Fagaceae</i>	Meyve	Kaynatma - Pişirme	Alzheimeri önler, bağışıklık sistemini güçlendirir, diyabete iyi gelir.	Tansiyon düşürücü ve kabızlık giderici özellikleri vardır.	Yaprak - Meyve - Dal kabukları	İnfüzyon - Pişirme
Ceviz	<i>Juglans regia</i>	<i>Juglandaceae</i>	Meyve	Çiğ	Kalp sağlığını korur, beyin sağlığını korur, diyabete iyi gelir.	İştah açıcı, kan şekerini düşürücü, boyar madde, kabızlık giderici, kuvvet verici ve deri hastalıklarına karşı kullanılır.	Yaprak - Meyve	Çiğ - İnfüzyon - Dekoksiyon
Adaçayı	<i>Salvia officinalis</i> L.	<i>Lamiaceae</i>	Yaprak	Demleme	Kolestrole, ağız yaralarına ve karaciğere iyi gelir, sakinleştirir.	Gaz söktürücü, kuvvet verici, antiseptiktir ve uyarıcı etkileri vardır.	Yaprak	İnfüzyon
Kekik	<i>Thymus</i> sp.	<i>Lamiaceae</i>	Yaprak - Çiçek	Demleme - Toz	Öksürük-bronşit ve solunum yollarına iyi gelir, baharat olarak yemeklerde kullanılır.	Antiseptik, baharat, yatıştırıcı, midevi sorunları giderici ve kurt düşürücü özellikleri vardır.	Yaprak - Çiçek	Toz - İnfüzyon
Lavanta	<i>Lavandula officinalis</i> Miller	<i>Lamiaceae</i>	Yaprak - Çiçek	Demleme	İştah açıcı özelliği vardır, mide bulantısına iyi gelir, gazı önler.	Parfümlerde kullanılır, tomatisma ağrılarını gidermek için kullanılır, güzel koku verir, idrarı artırır.	Çiçek	İnfüzyon - Yağ
Nane	<i>Mentha piperita</i> L.	<i>Lamiaceae</i>	Yaprak	Demleme - Toz - Çiğ	Soğuk algınlığı, mide bulantısını geçirir, hazımsızlığa iyi gelir, baharat.	Güzel koku verir, gaz söktürücüdür, mide bulantılarını giderir.	Yaprak	İnfüzyon
Reyhan	<i>Ocimum basilicum</i> L.	<i>Lamiaceae</i>	Yaprak	Çiğ - Toz	Mide bulantısına iyi gelir, sakinleştirir, ödem atar.	Baharat, gaz söktürücü, midevi sorunları giderici, yatıştırıcı, idrar artırıcı.	Yapraklı ve çiçekli dallar	İnfüzyon
Defne	<i>Laurus nobilis</i> L.	<i>Lauraceae</i>	Yaprak - Tohum	Demleme	Baş ağrılarına ve romatizma ağrılarına iyi gelir, kolesterolü düşürür.	Baharat, antiseptik, midevi sorunlar, terletici.	Yaprak	İnfüzyon

Çizelge 1. Taksonların kullanım bilgileri ve karşılaştırılması (Devamı).

Tarçın	<i>Cinnamomum cassia</i> Nees	<i>Lauraceae</i>	Kabuk	Demleme - Çiğ	Kolestrole iyi gelir, tatlılara aroma verici.	Antiseptik, baharat, kabızlık giderici, güzel koku verici, gaz söktürücü.	Kabuk	Toz - İnfusyon
Sarımsak	<i>Allium sativum</i> L.	<i>Liliaceae</i>	Yaprak - Kök	Çiğ - Pişirilerek	Saç dökülmesine iyi gelir, mideyi ve tansiyonu düzenler, kanı temizler.	Antiseptik, kurt düşürücü, tansiyon düşürücü, idrar artırıcı, iştah açıcı.	Soğan	Çiğ - Lapa - Macun
Keten tohumu	<i>Linum usitatissimum</i> L.	<i>Linaceae</i>	Tohum	Demleme	Yüksek lif içerir, kanseri önler, diyabete iyi gelir, kolesterolü düşürür, sindirime yardımcı.	Yumuşatıcı, ağrıları azaltıcı, müshil, sindirim sistemi iltihap ve tahrişlerine karşı korucu.	Tohum	Lapa - Çiğ - İnfusyon
Ebe gümeci	<i>Malva sylvestris</i> L.	<i>Malvaceae</i>	Yaprak	Kaynatma - Pişirme	Bağırsaklara iyi gelir, öksürüğe iyi gelir.	Yumuşatıcı ve koruyucudur, solunum ve sindirim sistemi iltihap ve tahrişlerini önler, çocuk düşürücüdür, cilt yaralarını ve ağrıları gidericidir.	Çiçek - Yaprak	Lapa - Çiğ - İnfusyon - Dekoksiyon
İncir	<i>Ficus carica</i> L.	<i>Moraceae</i>	Meyve	Çiğ	Bağırsakları çalıştırır, enerji verir, tansiyonu düzenler.	Çıban ve siğillere karşı kullanılır, müshil.	Meyve - Süt	İnfusyon - Şurup - Dekoksiyon - Çiğ
Karabiber	<i>Piper nigrum</i> L.	<i>Piperaceae</i>	Meyve	Toz	Gazı engeller, hazımsızlığa iyi gelir, baharattır.	Baharat ve iştah açıcı olarak etkileri vardır.	Meyve	Toz
Kuzukulağı	<i>Rumex acetosa</i> L.	<i>Polygonaceae</i>	Yaprak - Sap	Pişirme	Deri hastalıkları ve kabızlığa karşı iyi gelir.	Ateş düşürücü, safra sökücü ve idrar artırıcı özellikleri vardır.	Yaprak - Kök	Lapa - Çiğ - İnfusyon
Semizotu	<i>Portulaca oleracea</i> L.	<i>Portulacaceae</i>	Yaprak	Pişirme	Kolestrolü düşürür, böbreklerdeki taşı iyi gelir.	Basur giderici, kurt düşürücü, idrar söktürücü ve sebze.	Tohum - Yaprak - Dal	Çiğ
Çörekotu	<i>Nigella sativa</i> L.	<i>Ranunculaceae</i>	Tohum	Yağ - Çiğ	Yaraların çabuk iyileştirir, öksürüğe ve hazım sorununa iyi gelir.	Anne sütü artırır, nazara karşı etkilidir, idrar artırır, baharat olarak kullanılır.	Tohum	İnfusyon - Tütsü

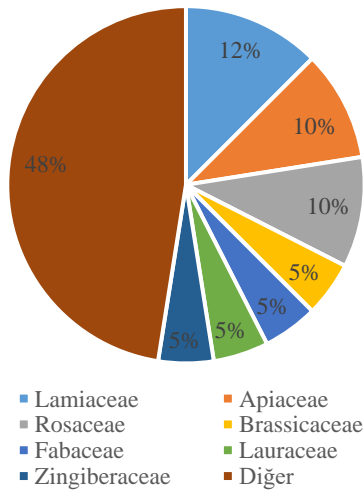

Çizelge 1. Taksonların kullanım bilgileri ve karşılaştırılması (Devamı).

Kuşburnu	<i>Rosa canina</i> L.	<i>Rosaceae</i>	Meyve	Demleme - Çiğ	Kalbe iyi gelir, kabızlığı önler, bağışıklık sistemini güçlendirir.	Şeker hastalığı için kullanılır, kuvvet ve kabız vericidir.	Meyve - Tohum	Ezme - İnfusyon - Toz
Erik	<i>Prunus domestica</i> L.	<i>Rosaceae</i>	Meyve	Çiğ	Sindirim rahatsızlığı çekenlere iyi gelir, enerji verir, vitamin zengindir.	Hafif müshil etkisi vardır ve yüksek besleyiciliğe sahiptir.	Meyve	Kurutma
Kayısı	<i>Prunus armeniaca</i>	<i>Rosaceae</i>	Meyve	Çiğ	Sindirim sorunlarına iyi gelir, kabızlığa iyi gelir, c vitamini içerir.	Gıda olarak tüketilir ve müshil etkisi de vardır.	Meyve	Çiğ
Badem	<i>Amygdalus communis</i> L.	<i>Rosaceae</i>	Meyve	Çiğ	Beyin için yararlıdır, kan basıncını düzenler, tok tutar, cilde iyi gelir, saç dökülmesini önler.	Yara iyi edici, yumuşatıcı ve müshil özellikleri vardır.	Meyve	Çiğ - Yağ
Kırmızı biber	<i>Capsicum Annum</i> L.	<i>Solanaceae</i>	Meyve	Çiğ - Toz	Baharat olarak yemeklere atılır.	İştah açıcı, uyarıcı, kan toplayıcı, baharat, idrar artırıcı, kızartıcı, romatizma ağrılarını giderici.	Meyve	Hap - Toz - Karışım
İhlamur	<i>Tilia cordata</i> Miller	<i>Tiliaceae</i>	Yaprak - Çiçek - Tohum	Demleme	Öksürüğe ve üşütmelere iyi gelir, vücudun direncini artırır.	Göğüs yumuşatıcı, idrar artırıcı, yatıştırıcı, uyku verici, terletici.	Yaprak - Çiçek	İnfusyon
Isırgan otu	<i>Urtica</i> sp.	<i>Urticaceae</i>	Yaprak - Sap	Pişirilerek	Kanı temizler, eklem ağrılarını iyi gelir, toksinleri atar, prostata iyi gelir.	Romatizma ağrıları için kullanılır, kanı temizleyicidir, iştah açar, idrar artırıcıdır.	Yaprak	İnfusyon - Dekoksiyon
Üzüm	<i>Vitis vinifera</i> L.	<i>Vitaceae</i>	Meyve	Çiğ	Şeker ve kalp hastalığına iyi gelir, kilo verir.	Müşhil, idrar artırıcı, kuvvet verici, yatıştırıcı özellikleri vardır ve gıda olarak da tüketilmektedir.	Meyve	Kurutarak - Dekoksiyon
Zencefil	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	<i>Zingiberaceae</i>	Kök	Toz	Kusma ve mide bulantısına iyi gelir, öksürüğü keser, gaz gidericidir.	Baharat, gaz söktürücü ve yatıştırıcıdır.	Kök	Toz - İnfusyon
Zerdeçal	<i>Curcuma longa</i> L.	<i>Zingiberaceae</i>	Kök	Toz	İltihaplara iyi gelir, karaciğer için yararlıdır.	Gaz söktürür, boyar madde özelliği vardır, safra artırır ve midevi sorunlarda kullanılır.	Kök	Toz - Dekoksiyon

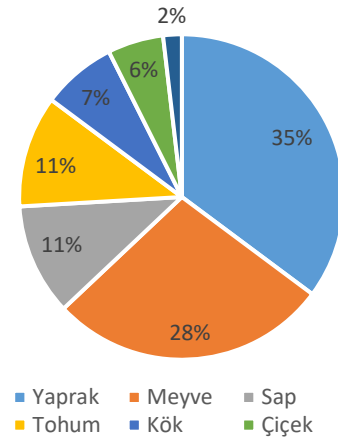
Araştırma sonucunda 26 familyaya ait 40 taksa tespit edilmiştir. Aksoy vd., (2016)'nin Gazipaşa (Antalya)'da yaptığı araştırmada 51 taksa tespit etmişlerdir ve yapılan araştırmada tespit edilenden fazladır. Kocabaş ve Gedik (2016) yılında Kahramanmaraş il merkezinde yaptığı çalışmada 62 taksa belirlemiştir ve araştırmada bulduğumuz sayıdan fazladır. Yaşar vd., (2019)'nin Eskişehir aktarlarında yapmış oldukları çalışma ile kıyaslandığında takson sayısının pazarlarda daha az olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin taze ürünlerin her mevsimde bulunmayışının olduğu tahmin edilmektedir. Tespit edilen taksonlar kıyaslandığında ise benzerliğin %35 olduğu, farklılığın pazarda bulunan yaş olarak tüketilen bitkilerden kaynaklandığı görülmektedir. Akyol vd., (2010)'nin Yenişarbademli (Isparta) yöresinde yapmış olduğu araştırmada 67 taksa tespit etmişlerdir ve yapmış olduğumuz çalışmadan sayıca fazladır. Özvatan vd., (2020) Düzce il merkezi semt pazarlarında yaptıkları araştırmada 48 taksa belirlemiştir ve kıyaslama yaptığımız diğer araştırmalara göre, yaptığımız araştırmaya daha yakın sayıda taksa tespit etmişlerdir.

Araştırmada en çok taksona sahip familya 5 (% 12) taksa ile Lamiaceae'dir. Onu sırasıyla 4 (% 10) taksa ile Apiaceae ve Rosaceae, 2 (% 5) taksa ile Brassicaceae, Fabaceae, Lauraceae ve Zingiberaceae familyaları takip etmektedir (Şekil 2). En çok taksona sahip familyalar Ertuğ (2004), Kocabaş ve Gedik (2016) ile kıyaslandığında sadece Lamiaceae ve Rosaceae familyalarının benzer olduğu görülmektedir. Altay ve Çelik (2011)'in Antakya'da yapmış olduğu çalışma ile karşılaştırıldığında Lamiaceae familyası benzerlik göstermektedir. Altay vd., (2015) ile kıyaslama yapıldığında Lamiaceae, Rosaceae, Apiaceae, Fabaceae, Zingiberaceae familyaları benzerlik göstermektedir. Özvatan vd., (2020)'nin Düzce'de yapmış oldukları araştırmada en çok taksona sahip 3 familyayı Rosaceae, Brassicaceae ve Apiaceae olarak bulmuşlardır ve yapılan araştırma ile karşılaştırıldığında en çok taksona sahip ilk 5 familya içerisinde içerisinde yer almaktadırlar. Aksoy vd., (2016)'nin Gazipaşa (Antalya)'da yaptığı araştırma ile karşılaştırıldığında Lamiaceae, Apiaceae, Rosaceae, Brassicaceae familyaları benzerdir ancak sadece Asteraceae familyasının farklı olduğu görülmektedir.

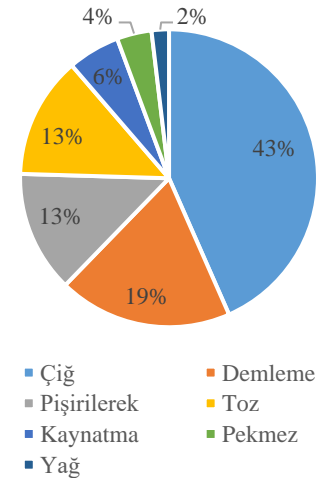
Şekil 2. En çok taksona sahip familyalar.

Tespit edilen taksonların en çok kullanılan kısmının başında 19 (%35) taksa ile yaprak gelmektedir. Onu 15 (%28) taksa ile meyve, 6 (%11) taksa ile sap ve tohum, 4 (%7) taksa ile kök, 3 (%6) taksa ile çiçek ve 1 (%2) takson ile kabuk takip etmektedir (Şekil 3). En çok kullanılan kısımlar Altay vd., (2015) ile kıyaslandığında iki araştırmada da yaprak ve meyve en çok kullanılan kısımlardır. Altay ve Çelik (2011)'in yaptığı araştırma ile karşılaştırıldığında iki araştırmada da en çok kullanılan kısım yapraktır ancak diğer oranlarda farklılık görülmektedir. Kocabaş ve Gedik (2016) ile kıyaslandığında ise meyve, yaprak, tohum kısımlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kullanılan kısımlar genel olarak yapılan diğer çalışmalar ile de kıyaslandığında da literatür ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 3. Taksonların kullanılan kısımları.

Taksonların kullanım şekilleri sırası ile şu şekildedir; çığ 23 (%43) taksa, demleme 10 (%19) taksa, pişirilerek ve toz 7 (%13) taksa, kaynatma 3 (%6) taksa, pekmez 2 (%4) taksa ve yağ 1 (%2) taksondur (Şekil 4). Kullanım şekilleri Baytop (1984) ile kıyaslama yapıldığında kullanım şekillerinde tutarlılık olduğu ancak tüm kullanım şekillerinin bilinmediği tespit edilmiştir. Özvatan vd., (2020)'nin Düzce ilinde yaptığı araştırma ile karşılaştırıldığında çığ ve pişirilerek, baharat ve tıbbi kullanım şekilleri benzerlik göstermektedir ancak diğer kullanım şekillerinin farklı olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Taksonların kullanım şekilleri.

Taksonların 50 adet kullanım alanı belirlenmiştir. Bitkiler ağırlıklı olarak antiseptik, kilo verdirici, ağrı giderici, gaz söktürücü, baharat, tansiyon düzenleyici, şeker düzenleyici, kolesterol düşürücü, sindirim sistemini düzenleyici, kuvvet verici ve mide bulantısı giderici olarak kullanılmaktadır (Çizelge 1). Kullanım alanları Baytop (1984) ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda gaz söktürücü, baharat, kan temizleyici, ağrı kesici, midevi, kuvvet verici, öksürük kesici, sindirim sorunlarını giderici gibi kullanım alanlarında benzerlik görülmesine rağmen, tüm kullanım alanları kıyaslandığında büyük farklılıklar olduğu görülmektedir.

Taksonların kullanılan kısımları Baytop (1984) ile karşılaştırıldığında, büyük oranda benzerlik göstermektedir. Ancak; Baytop (1984)'de yer alan tüm kullanım kısımlarının, pazarlarda satılan bitkilerde kullanılmadığı, bu nedenle kullanılan kısımların daha az olduğu görülmektedir.

Taksonların kullanım şekilleri karşılaştırıldığında ise kurutulmuş ürünlerin kullanımında görülen demleme yöntemi ve çiğ tüketilen taksonlarda büyük oranda benzerlik olduğu ancak diğer kullanım şekillerinde farklılıklar olduğu görülmektedir.

Bitkiler ile ilgili toplanan bilgilerin yanı sıra satıcılar ile ilgili bilgilerde elde edilmiştir. 28 – 75 yaşları arasında 42 satıcının

% 95'i erkek sadece % 5'i kadındır. Satıcıların % 57'si lise mezunu iken %31'i ortaokul mezunu, %12'si ise ilkököl mezunudur. Satıcıların % 48'i mesleğini babasından devralmışken, %52'si kendisi başlamıştır (Çizelge 2).

Mesleği babadan devralan satıcıların % 80'i mesleki eğitimini büyüklerden almıştır, %20'si ise bu konuda herhangi bir eğitim almamıştır. Mesleğe kendisi başlayan satıcıların %86'sı bu konuda herhangi bir eğitim olmadığını beyan etmiştir. Mesleğe kendisi başlayan ve babadan devralan satıcılar arasında tıbbi-aromatik bitkiler konusunda eğitim almasında büyük fark olduğu görülmektedir (Çizelge 2).

Satıcıların beyanlarına göre müşteriler 20-90 yaş aralığındadır. Satıcılar ürünlerini büyük oranda toptancı ve köylüden temin etmektedir (Çizelge 2).

Müşterilerin mevsimsel tercihleri satıcılara sorulduğunda %43'ü yaz aylarında daha fazla, %33'ü yaz-kış aylarında eşit, %24'ü ise kış aylarında daha fazla tüketim olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 2).

Taze ve pişirilerek tüketilen ürünleri satan satıcılar, yaz aylarında daha fazla satış olduğunu, kurutulmuş drog halinde tüketilen ürünleri satan satıcılar ise gribal enfeksiyonlar nedeni ile kış aylarında daha fazla satış olduğunu bildirmişlerdir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Satıcılara ait bilgiler.

Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Mesleğe Girişi	Bu Konuda Aldığı Eğitim	Müşteri Yaş Aralığı	Ürün Temini	Ürün Talebi Mevsim Değişimi
75	E	Lise	Kendisi	Hayır	40-50	Köylü	Yazın daha fazla
62	E	Ortaokul	Kendisi	Hayır	30-50	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla
60	E	İlkokul	Kendisi	Hayır	20-50	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla
48	E	Lise	Kendisi	Hayır	25-60	Toptancı	Yazın daha fazla
45	E	Lise	Kendisi	Hayır	35-70	Toptancı	Kışın daha fazla
60	E	Ortaokul	Babadan	Büyüklerden	30-70	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla
36	E	Lise	Kendisi	Büyüklerden	40-80	Toptancı ve köylü	Kışın daha fazla
32	E	Lise	Babadan	Büyüklerden	25-90	Köylü	Yaz-kış eşit
52	E	Ortaokul	Kendisi	Hayır	35-70	Toptancı	Yaz-kış eşit
45	E	Ortaokul	Kendisi	Hayır	30-60	Köylü	Kışın daha fazla
45	E	Lise	Babadan	Büyüklerden	35-70	Toptancı	Kışın daha fazla
33	E	Lise	Kendisi	Hayır	40-60	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla
48	K	Lise	Kendisi	Hayır	35-70	Kendi bahçesi ve toptancı	Yazın daha fazla
31	E	Ortaokul	Babadan	Büyüklerden	30-40	Toptancı ve köylü	Kışın daha fazla
43	E	Lise	Kendisi	Hayır	35-70	Toptancı ve köylü	Yaz-kış eşit
60	E	Ortaokul	Babadan	Hayır	20-60	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla
48	E	Lise	Kendisi	Hayır	35-45	Toptancı	Yaz-kış eşit
28	E	Lise	Babadan	Büyüklerden	40-50	Toptancı ve köylü	Yaz-kış eşit
45	E	Ortaokul	Babadan	Büyüklerden	40-50	Toptancı	Kışın daha fazla
46	E	Lise	Kendisi	Büyüklerden	20-80	Toptancı	Kışın daha fazla
41	E	Lise	Kendisi	Hayır	30-60	Toptancı	Yaz-kış eşit

Çizelge 2. Satıcılara ait bilgiler (Devamı).

54	E	Ortaokul	Babadan	Hayır	30-60	Toptancı	Yazın daha fazla
44	E	Ortaokul	Kendisi	Hayır	30-60	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla
65	E	İlkokul	Kendisi	Hayır	30-60	Kendi bahçesi	Yazın daha fazla
49	E	Lise	Kendisi	Büyüklerden	20-80	Toptancı	Kışın daha fazla
70	K	Lise	Babadan	Büyüklerden	35-65	Toptancı	Yaz-kış eşit
40	E	Lise	Babadan	Büyüklerden	35-65	Toptancı	Yaz-kış eşit
48	E	Lise	Babadan	Büyüklerden	30-60	Toptancı	Kışın daha fazla
40	E	Ortaokul	Babadan	Büyüklerden	30-70	Toptancı	Yazın daha fazla
53	E	Ortaokul	Babadan	Büyüklerden	20-50	Toptancı	Yazın daha fazla
48	E	Lise	Babadan	Büyüklerden	30-70	Toptancı ve köylü	Yaz-kış eşit
48	E	Lise	Kendisi	Hayır	35-45	Toptancı ve köylü	Yaz-kış eşit
41	E	Ortaokul	Babadan	Büyüklerden	35-60	Toptancı ve köylü	Yaz-kış eşit
35	E	Lise	Kendisi	Hayır	25-45	Toptancı	Yaz-kış eşit
52	E	Lise	Kendisi	Hayır	35-65	Toptancı	Yazın daha fazla
50	E	İlkokul	Kendisi	Hayır	30-60	Toptancı	Yazın daha fazla
45	E	Lise	Kendisi	Hayır	35-60	Toptancı	Yaz-kış eşit
67	E	İlkokul	Babadan	Büyüklerden	25-60	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla
30	E	Lise	Babadan	Hayır	25-65	Toptancı	Kışın daha fazla
60	E	İlkokul	Babadan	Büyüklerden	40-70	Toptancı	Yazın daha fazla
36	E	Lise	Babadan	Büyüklerden	35-60	Toptancı ve köylü	Yazın daha fazla

Kaynaklar

Aksoy, A., ÇELİK, J., & TUNAY, H. 2016. Gazipaşa (Antalya) İlçe Pazarında Satılan ve Halk Tarafından Kullanılan Bazı Bitkiler ve Kullanım Amaçları. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 9(2), 55-60.

Akyol, A., Kaya, C., Yıldırım, A. N., & Uluşan, M. D. 2010. Yenişarbademli (Isparta) Yöresinin tıbbi ve aromatik bitkileri. Isparta İli Değerleri ve Değer Yaratma Potansiyeli Sempozyumu, 26, 3.

Aladı, H. İ., Satıl, F., & Selvi, S. 2019. Wild Fruits Sold In The Public Bazaars Of Edremit Gulf (Balıkesir) And Their Medicinal Uses. *Biological Diversity And Conservation*, 12(1): 89-99.

Altay, V., Karahan, F., Sarcan, Y. B., İlçim, A., & Fen, M. K. Ü. 2015. An Ethnobotanical Research On Wild Plants Sold In Kırıkhan District (Hatay/Turkey) Herbalists And Local Markets. *Biological Diversity And Conservation*, 8(2), 81-91.

Altay, V., & Çelik, O. 2011. Antakya Semt Pazarlarındaki Bazı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4(2), 137-139.

Altay, V., & Karahan, F. 2012. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bulunan bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma. *Karadeniz fen bilimleri dergisi*, 3(2), 13-28.

Bağcı, Y. 2016. Sarıveliler (Karaman) Ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 42(1), 84-107.

Bağdat, R. B. 2006. Tıbbi Ve Aromatik Bitkilerin Kullanım Alanları, Tıbbi Adaçayı (Salvia Officinalis L.) Ve Ülkemizde Kekik Adıyla Bilinen Türlerin Yetiştirme Teknikleri. *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 15(1-2), 19-28.

Baykara, T. 2001. *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Baytop T. 1984. Türkiye’de Bitkilerle Tedavi. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 3255, Ankara-Türkiye.

Çırak, C., & Kurt, D. 2014. Önemli Tıbbi Bitkiler Olarak Hypericum Türleri ve Kullanım Alanları. *Journal of Aegean Agricultural Research Institute*, 24(1): 42-58.

Çoban, Ö. E., & Patır, B. 2010. Antioksidan etkili bazı bitki ve baharatların gıdalarda kullanımı. *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 5(2), 7-19.

Davis, P. H. 1965-1985. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Vol. 1-9, Edinburgh: *Edinburgh University Press*.

Davis, P. H., Mill, R. R., Tan, K. 1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Vol. 10 (1), Edinburgh: *Edinburgh University Press*.

Deniz, L., Serteser, A., & Kargıoğlu, M. 2010. Uşak Üniversitesi ve yakın çevresindeki bazı bitkilerin mahalli adları ve etnobotanik özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 10(1), 57-72.

Doğan, G., & Bağcı, E. 2011. Elazığ’ın Bazı Yerleşim Alanlarında Halkın Geleneksel Ekolojik Bilgisine Dayanarak Kullandığı Bitkiler Ve Etnobotanik Özellikleri. *Firat University Journal Of Science*, 23(2).

Doğanoğlu, Ö., Gezer, A., & Yücedağ, C. 2006. Göller Bölgesi-Yenişarbademli Yöresi’nin Önemli Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitki Taksonları Üzerine Araştırmalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 66-73.

- Dragendorff, G. 1898. Die heilpflanzen der verschiedenen völker und zeiten: ihre anwendung wesentlichen bestandtheile und geschichte. *Ferdinand Enke*.
- Ertuğ, F. 2004. Bodrum Yöresinde Halk Tibbinda Yararlanılan Bitkiler. *14 Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı (29–31 Mayıs, 2002, Eskişehir) Bildiri Kitabı*, 76-93.
- Faydaoğlu, E., & Sürücüoğlu, M. S. 2011. Geçmişten günümüze tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve ekonomik önemi. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-67.
- Faydaoğlu, E., & Sürücüoğlu, M. 2013. Tıbbi Ve Aromatik Bitkilerin Antimikrobiyal, Antioksidan Aktiviteleri Ve Kullanım Olanakları. *Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 233-265.
- Göktaş, Ö., & Gıdık, B. 2019. Tıbbi Ve Aromatik Bitkilerin Kullanım Alanları. *Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2(1), 145-151.
- Güler, B., Kümüştekin, G., Uğurlu, E. 2015. Contribution to the Traditional Uses of Medicinal Plants of Turgutlu. *Journal of Ethnopharmacology*, 176: 102–108.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T., Başer, K. H. C. 2000. *Flora of Tukey and the East Aegean Islands*, 11(2), Edinburgh: Edinburgh University Yayınları.
- Kadioğlu, B., Kadioğlu, S., & Turan, Y. 2008. Gevenlerin (Astragalus Sp.) Farklı Kullanım Alanları Ve Önemi. *Aluteri Zirai Bilimler Dergisi*, 14(1), 17-26.
- Kew, R. B. G. 2016. The state of the world's plants report–2016. *Royal Botanic Gardens, Kew*.
- Kocabaş, Y. Z., & Gedik, O. 2016. Kahramanmaraş İl Merkezi Semt Pazarlarında Satılan Bitkiler Hakkında Etnobotanik Araştırmalar. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(4), 41-50.
- Koday, S., & Çelikoğlu, Ş. 2011. Geleneksel Alışveriş Mekânlarına Bir Örnek: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 243 - 262.
- Korkmaz, M. 2014. Kelkit (Gümüşhane) Aktarlarında Satılan Tıbbi Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 60-80.
- Koyuncu, İ., Yıldırım, İ., & Duranoğlu, S. 2008. Tıbbi Ve Aromatik Bitkilerin Antimikrobiyal Özellikleri. *Türkiye*, 10, 913-916.
- Levey, M. 1973. *Early Arabic pharmacology: an introduction based on ancient and medieval sources*. Brill Archive.
- Özüdoğru, M., & Ar, A. A. 2018. Halk Pazarı Ortamında Alıcı ve Satıcı Davranışları ve Karşılıklı Uygulanan Pazar Stratejileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Anemon Muş Alparlan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(ICEESS'18), 113-119.
- Özvatan, B., Çakır, E. A., & Kutlu, L. 2020. Düzce İl Merkezi Semt Pazarlarındaki Bitkilerin Etnobotanik Açısından İncelenmesi (Karadeniz Bölgesi, Türkiye). *Düzce Üniversitesi Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 8(1), 962-973.
- Penso, G. 1983. *Index plantarum medicinalium totius mundi eorumque synonymorum*. Oemf.
- Polat, R., Selvi, S., Çakılcıoğlu, U., & Acar, M. 2012. Investigations of ethnobotanical aspect of wild plants sold in Bingöl(Turkey) local markets. *Biological Diversity and Conservation*, 5(3), 155-161.
- Pourjafar, M., Amini, M., Varzaneh, E. H., & Mahdavinjad, M. 2014. Role Of Bazaars As A Unifying Factor In Traditional Cities Of Iran: The Isfahan Bazaar. *Frontiers of Architectural Research*, 3(1), 10-19.
- Saber, A. H. 1982. Chronological notes on medicinal plants. *Hamdard*, 25(1-4), 57.
- Savran, A., Bağcı, Y., & Kargıoğlu, M. 2009. Gemerek (Sivas) Ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları Ve Etnobotanik Özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 313-321.
- Stace, C. A. 1991. *Plant taxonomy and biosystematics*. Cambridge University Press.
- Şenol, S. G., Seçmen, Ö., Uğurlu, E. 2005. Some Ethnobotanical Uses in the Rural Areas of Ödemiş, Tire, Kiraz (İzmir-Turkey), Proceeding of the Fourth. International Congress of Ethnobotany, İstanbul, August 21-26 2005 pp. 605-608.
- Toroğlu, S., & Çenet, M. 2006. Tedavi amaçlı kullanılan bazı bitkilerin kullanım alanları ve antimikrobiyal aktivitelerinin belirlenmesi için kullanılan metodlar. *KSÜ. Fen ve Mühendislik Dergisi*, 9(2), 12-19.
- Tulukcu, E., & Sağdıç, O. 2011. Konya'da Aktarlarda Satılan Tıbbi Bitkiler Ve Kullanılan Kısımları. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 27(4), 304-308.
- Uğurlu, E., Seçmen, Ö. 2008. Medicinal Plants Populary Used in the Villages of Yunt Mountain (Manisa-Turkey). *Journal of Fitoterapia*, 79: 126-131.
- Yaşar, H. İ., Koyuncu, O., Koyuncu, F. T., & Kuş, G. 2019. Sale of Medicinal and Aromatic Plants and Economic Dimensions in Eskişehir Herbalist. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 12(2), 25-28.